

tleh v prvih povojnih letih. Delo je ostalo v mejah lirično obarvane družinske kronike, ki jo dopolnjujejo fragmentarni orisi in oznake povojnih tržaških razmer in posamezni esejistični ekskurzi o nacionalnih in kulturnih problemih tržaških Slovencev. Kljub omenjenim hibam pa je roman vendarle simpatičen in izpolnjuje vrzel v našem sodobnem slovstvu. Zato bo Senčni ples bržkone našel precej bralcev zlasti v tistem svetu, iz katerega je izšel in kateremu je v prvi vrsti tudi namenjen kot opomin in vzpodbuda.

Bojan Štih

BRANKO RUDOLF, ŽVEGLA POTEPUHOVA

Bibliografija Branka Rudolfa izkazuje sodobnega polihistorja: urednik, komentator različnih literarnih in poljudnoznanstvenih del, umetnostni in literarni kritik, posredovalec tujih, Slovcem malo znanih, eksotičnih kultur (n. pr. razstava vzhodnoazijskih umetnin), prozaist in pesnik.

Letos je izšla v knjižni obliki Rudolfova zbirka zanimivih pesmi: Žvegla potepuhova. Muzika tega gmajn folka plajšarjev, komediantov, godcov, mamežov, sejmskih pevcov, želarov, težakov, študentov no sromakov vsake sorte. Po zgledi stare, ali dobre navade potepuške no lajnarske balade vkup spravil Branko Rudolf iz Konjic doma.

Knjižica obsega devetintrideset »villonovskih« ali »kerempuhovskih« pesmi (avtorjeva oznaka), preprosto in domače napisano spremno besedo, ki razlaga nastanek, namen, vsebino in jezik teh pesmi in govori o pesniku samem. Opombe k pesmim in slovarček tujih in manj znanih besed dopolnjujejo in razjasnjujejo tekst.

Branko Rudolf je hotel s temi pesmimi predvsem izpolniti vrzeli v slovenskem ljudskem izročilu. Zdi se, da je ta želja močnejša od lastne pesniške ambicije. Ob študiju ljudskih pesmi, ki so spremljale našega človeka od njegovega vstopa v zgodovino do današnjih dni, je ugotovil, da so nekatera pomembna obdobja in dogodki komaj omenjeni v njih. Kljub štrekljevemu epohalnemu delu in trudu mnogih drugih zapisovalcev se je avtor sam prepričal, da brez števila odličnih pesmi še vedno ni v evidenci raziskovalcev. Tako stanje je razumljivo, če upoštevamo eno od bistvenih značilnosti ustnega izročila — nenehno spreminjanje in nastajanje novega. Nemogoče bi bilo ob še tako dobro organiziranem zbirateljskem delu trditi, da smo zasledili in zbrali vse pesmi. Toliko teže je to v primeru, ko gre za ljudsko pesniško blago preteklih stoletij, ki je bilo v času, ko se je začelo zanimanje zanj, le še malo ohranjeno. Skromnost ljudskega pesniškega inventarja s posameznih tematskih območij nam deloma razloži tudi historiat pojmovanja tradicionalne književnosti: dela tako imenovanih ljudskih pesnikov često niso imeli za prave ljudske pesmi (pohorski Vodovnik, dolenski pevec in godec Ivan Rupnik — Može in številni drugi), njihovi verzi niso bili tiskani niti ne zapisani. Danes je tako gledanje korigirano, vendar se je prav zaradi tega marsikaj za vedno zgubilo.

Vse te okoliščine so vzrok, da je v zakladnici slovenskih ljudskih pesmi n. pr. zelo malo takih, ki govore o upor, čeprav punt, tak ali drugačen, spremlja tako rekoč vso našo zgodovino. Kar ne moremo si misliti, da bi

* Branko Rudolf. Žvegla potepuhova. Založba Obzorja, Maribor 1960.

Ljudski pevec ne zapel o tako velikem dogodku, kot je bil upor kmetov proti graščakovemu nasilju. Take pesmi so gotovo bile, a se jih ljudje niso upali peti in so se zato hitreje pozabile. Kolikor se je še kaj ohranilo v novejši čas, je bilo dostikrat le v odlomkih in še za te so prišli zapisovalci prepozno. Podobno kot za puntarsko pesem je Branko Rudolf prepričan, da je na Slovenskem v svojem času obstajala tudi na pol učena in študentovska pesem. Ohranjenih je nekaj pesmi, ki so po duhu renesančne in baročne, gotovo jih je bilo še več.

Nekaj teh manjkajočih pesmi je skušal napisati Branko Rudolf. Zajemal je iz svojega domačega srednještajerskega okolja. Poglavitno inspiracijo so mu dajale brajde in kamnite mize pod njimi, kmetiči, godci, berači in študentje, ki so stoletja posedali tod in ob domači kapljici v pesmi pripovedovali o svojem življenju. Naš pesnik je prisedel k njim in pazljivo prisluhnil petju, postal je eden izmed njih in se je še sam odpravil s svojo žveglo po svetu.

V koroškem in štajerskem ljudskem izročilu je veliko ludomušnosti in zbadljivosti. Predvsem ta značilnost je nagnila avtorja, da si je za svoje pesmi izbral obliko vesele, potepuške balade. Paralele zanjo je našel v poznosrednjeveških in nekoliko mlajših pesmih raznih narodov, kjer si je izposodil tudi kakšen motiv. Odvisnosti od Krleže mu ne bi kazalo pripisovati. Skupno jima je pojmovanje balade, ki nima z nekdanjo klasično, romantično ničesar opraviti. Oba pesnika govorita preko svojega dvojnika (Petrica Kerempuh, potepuh z žveglo), vendar pri Krleži ta bolj izstopa; Krleževe pesniške pretenzije so bolj izrazite, pa tudi bolj upravičene in dosežene. Našli bi še nekaj takih ali drugačnih podobnosti med obema zbirkami, ne smemo jim pa pripisovati prevelikega pomena. Ivan Prijatelj je nekje zapisal, da pozna vsa svetovna književnost presenetljivo malo izvernih, čistih motivov in oblik. Te obdelujejo umetniki vseh časov, avtorjeva ustvarjalna moč je določena s tem, kako je motiv obdelal, koliko svojega mu je dal. Brez dvoma imajo potepuške pesmi Branka Rudolfa nekaj tega, morda ne toliko pesnikovih lastnih značilnosti kolikor duha slovenske ljudske pesmi — le-tega se je avtor predvsem trudil doseči. Svoje pesmi je dajal brati raznim ljudem. Nekdo ga je vprašal, kje jih je odkril. To je bil zanj velik poklon, pravi pesnik.

Pesmi obsegajo sledeče motivne skupine: godčevske, čarovniške, vojaške, študentovske. Najštevilneje so zastopane pesmi iz fevdalnega obdobja z izrazito poanto proti nasilju in krivicam, kj jih dela malemu človeku posvetna in cerkvena gosposka, obstoječi red. Kar vse te pesmi bi najprimerneje imenovali puntarske, čeprav je avtor samo pri dveh pripisal »puntarska zgublena 1576«.

Pesmi so postavljene v različna obdobja. Najstarejša datacija je 1550 pri pesmi čaravnice, ki skupaj z ubogo gmajno zaupa samo še v hudiča in ga prosi ljubezni. 16. in 17. stoletje potekata v znamenju puntov, Turkov, vojakov-invalidov, ki se tolažijo z vinom in prosijo: *Ah, dajte mi, dajte obogajme, lepi gospodje, lepe gospe!* Študentje dostikrat obnemorejo, potikajo se po svetu, kajti učenost brez krvavih kremljev ne živi dobro. Učeni zvezdogled, ki je vedel za vsako skrivnost sveta in je učil, da so vsi ljudje enaki, je imel strgane čevlje in je jedel star kruh in zelje. In tako se vrste socialne satire, bolj ali manj dobro povedane, druga za drugo. Nastop razumništva, meščanstva in delavstva in potapljajoče se fevdalstvo, vse to je videl potepuh po svetu. Nezadovoljni težaki godrnjajo: *No, resen, če nimajo gnarja, zakaj se le grejo*

gospodarja?! Zbirka se zaključí s pesmijo kovača iz leta 1878. Kovačeva pest je silna in močna, toda ta pest bi morala imeti pamet, oči, te bi vdarila prav!

Zvegla potepuhova je napisana v srednještajerskem dialektu. Jezik je poln tujk, še danes udomačenih in takih, ki jih je že odnesel čas. Za jezik kot za oznako pesmi v celoti velja, da so rezultat pesnikovega študija slovenskega ljudskega izročila in izredne sposobnosti, vživeti se v to izročilo, torej plod svojevrstne intuicije. Tu in tam se nam zdi katera pesem morda nekoliko prisiljena, vendar ta vtis brž izgine, ko spet obrnemo list v prikupni knjižici, ki jo je opremil Janez Vidic. Grafike starih mojstrov (A. Dürer, A. Altdorfer) iz zbirke celjskega muzeja pomagajo pesniku ustvarjati historično vzdušje lajnarskih balad.

Danica Zupančič

DVE PESNITVI LERMONTOVA V SLOVENŠČINI*

Pesnik in prevajalec Mile Klopčič že nekaj let uspešno prevaja rusko poezijo. Letos je prevodom iz Puškina, ki jih je slovenska javnost topla sprejela in ugodno ocenila, dodal še poslovenitvi dveh pesnitev Lermontova — Demona in Meirija. Knjižicama je prevajalec napisal tudi spremne besede, v katerih je razložil nastanek in idejne osnove pesnitev, posebno pa še avtorjeve osebnoizpovedne elemente v njih. Pesnitvi je likovno opremil Vladimir Lakovič: ilustracije niso posebno uspele.

Mile Klopčič je ustvaril v slovenščini dokaj ustrezajoč izraz za Puškinove stvaritve. Pri prevajanju Lermontova je bil postavljen pred nove naloge. Čeprav sta oba velika ruska pesnika delovala malodane v istem času, so vendarle med njima precejšnje razlike. Medtem ko se v Puškinovem pesniškem svetu močno uveljavljajo realistične tendence, prevejajo pesnitvi Lermontova nekateri izrazito romantični elementi, vendar je to samo ena izmed razlik. To sta dve različni umetniški naravi, kar se odraža tudi v njunem stilu.

Meiri (1859) in Demon (1841) sodita med najpomembnejša pesniška dela Lermontova. V njima je ta pesnik-upornik izrazil osrednje probleme svoje pesniške narave. Zato imata obe pesnitvi izredno poudarjene čustvene in miselne elemente. V njih je izpovedal: hrepenenje po svobodi in domovini, upor zoper nasilje, vroče hrepenenje po sreči in sanje o njej, posebno ljubezen do prirode (Meiri), osamljenost in zavzeto iskanje izhoda iz nje, čustvo protesta in zanikanja in pa intenzivno erotično čustvo (Demon). Dogodke, s pomočjo katerih je to izpovedal, je prepletel z dejstvi iz gruzinske zgodovine, z motivi narodnih pesmi in legend in s fantastiko; postavil pa jih je v čudovito kavkaško prirodo.

Prevajanje takih del, kot sta ti dve pesnitvi, terja od prevajalca velike sposobnosti, da se vživi v tuj pesniški svet in da suvereno obvlada cel niz

* Mihail Jurjevič Lermontov, Demon. Vzhodna povest. Poslovenil Mile Klopčič. Ilustriral Vladimir Lakovič. Večni sopotniki. Bibliofilska zbirka. Državna založba Slovenije. Ljubljana 1960.

** Mihail Jurjevič Lermontov, Meiri. Poslovenil Mile Klopčič. Ilustriral Vladimir Lakovič. Večni sopotniki. Bibliofilska zbirka. Državna založba Slovenije. Ljubljana 1960.